

Fondförsäkring eller traditionell försäkring?

Undersökning om valet av försäkringsform i premiepensionen

PENSIONS
MYNDIGHETEN

Innehåll

	Förord	
1.	Inledning	1
2.	Undersökningen.....	4
3.	Vilka väljer vad?.....	5
4.	Kunskap och attityd till pension	6
5.	Valet mellan fondförsäkring och traditionell försäkring	12
6.	Slutsatser	19

Förord

Pensionsmyndighetens uppdrag är att administrera och betala ut den allmänna pensionen. Pensionsmyndigheten ska i rollen som försäkringsgivare för premiepensionen se till att pensionssparare får tillgång till den information de behöver för att ta till vara sin rätt i premiepensionssystemet. Vi ska även ge såväl generell som individuell information om hela pensionen samt informera om vilka faktorer som påverkar pensionens storlek och tydliggöra vilka konsekvenser olika val kan få för pensionen. Vidare ska myndigheten stärka pensionärer och pensionssparare som konsumenter inom pensionsrelaterade områden. Vi ska också följa, analysera och förmedla ålderspensionssystemets utveckling och effekter för enskilda och samhälle.

När sparare väljer att ta ut sin premiepension ställs de inför valet mellan att låta medlen vara kvar i fondförsäkring, eller välja traditionell försäkring.

Pensionsmyndigheten har återkommande fått indikationer på att blivande pensionärerna har svårt att göra välinformerade val mellan dessa produkter. Denna undersökning har genomförts bland annat för att få mer tillförlitlig kunskap om problemets omfattning och vad som skulle kunna göras åt det.

Undersökningen har utformats av Ann-Christine Meyerhöffer och Inger Söderbom i samarbete med Demoskop. Rapporten har skrivits av Ann-Christine Meyerhöffer och Stefan Oscarson.

Ole Settergren

Analyschef, Pensionsmyndigheten

1. Inledning

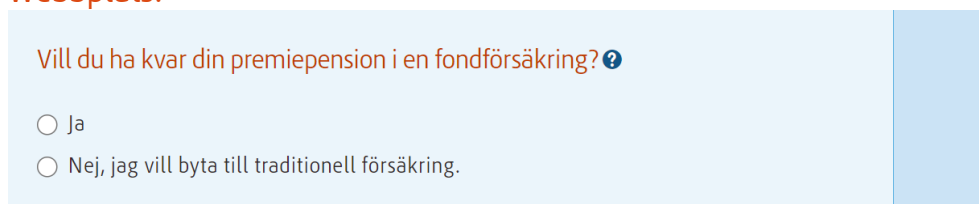
Premiepensionen är en fonderad del av den allmänna pensionen där pensionsspararen har möjlighet att välja i vilka fonder som det intjänade pensionskapitalet ska förvaltas. För den som inte vill eller kan välja fonder förvaltas kapitalet i förvalet AP7 Såfa av Sjunde AP-fonden. Förvalet är sedan 2010 utformat som en generationsfond där risken minskar ju äldre spararen/pensionären blir.¹

När premiepensionen tas ut finns ett val mellan att fortsatt ha medlen i fondförsäkring, det vill säga i förvalet AP7 Såfa alternativt i fonder på fondtorget, eller föra över medlen till en traditionell försäkring. Om man behåller fondförsäkring är det möjligt att senare välja traditionell försäkring. Däremot är det inte möjligt för den som väl valt traditionell försäkring att senare byta tillbaka till fondförsäkring. Den traditionella försäkringen förvaltas av Pensionsmyndigheten.

Majoriteten av dem som väljer traditionell försäkring gör valet i samband med ansökan om allmän pension. Det är få som utnyttjar möjligheten att välja traditionell försäkring senare under pensionstiden.

Pensionsmyndighets ansökningsförfarande avser hela den allmänna pensionen där premiepensionen utgör en del. Den blivande pensionären behöver ta ställning till ett antal frågor. I digital ansökan börjar man exempelvis med att fylla i uttagsmånad och uttagsandel. Därefter kommer utformningen av valet. Figur 1 visar hur de delar av ansökan av allmän pension som handlar om valet mellan fondförsäkring och traditionell försäkring ser ut i så kallad inloggat läge på Pensionsmyndighetens webbplats.²

Figur 1 – Uttag av premiepension på Pensionsmyndighetens webbplats.

Vill du ha kvar din premiepension i en fondförsäkring?

Ja

Nej, jag vill byta till traditionell försäkring.

¹ Förvalet AP7 Såfa består av AP7 Aktiefond fram till 55 års ålder. Mellan 56 – 75 års ålder sker en successiv överföring från AP7 Aktiefond till AP7 Räntefond i syfte att minska placeringsrisken. Från 75 år ålder och framåt består AP7 Såfa av cirka 33 procent AP7 Aktiefond och cirka 67 procent AP7 Räntefond. Aktieexponeringen kan dock vara högre genom den hävstång som AP7 kan använda.

² Per januari 2024

Vill du ha kvar din premiepension i en fondförsäkring?

Stäng

Fondförsäkring

Fondförsäkring innebär att du har kvar dina premiepensionspengar i fonder. Du kan byta fonder när du vill. Premiepensionens storlek varierar med fondernas värdeförändring. Du kan vid ett senare tillfälle byta till en traditionell försäkring.

Traditionell försäkring

Traditionell försäkring innebär att ditt fondinnehav säljs och att Pensionsmyndigheten tar över förvaltningen av dina premiepensionspengar. Beloppet blir detsamma varje månad, ett så kallat garanterat belopp. När du har valt en traditionell försäkring kan du inte byta tillbaka till en fondförsäkring.

Utformningen av frågorna innebär en ”knuff” mot fondförsäkring som kan bidra till att valet av försäkringsform upplevs som enklare och som knuffar mot just fondförsäkring.

Fonderna på fondtorget har olika inriktning och omfattar allt från korta räntefonder med låg risk till aktiefonder med hög risk och kan därför vara betydande olika i fråga om risk och förväntad avkastning. Det finns också generationsfonder som, liksom förvalet AP7 Såfa, anpassar (minskar) risken med stigande ålder. En majoritet av de som har valt fonder på fondtorget har valt aktiefonder, det vill säga fonder med högre risk, men som i förväntan ger högre avkastning. Om dessa personer fortsatt väljer fondförsäkring även under pensionstiden leder det typiskt sett till att premiepensionen varierar mer mellan åren men också till att premiepensionen blir högre under pensionstiden.

Den traditionella försäkringen består till stor del, för närvarande cirka 52 procent, av räntor³. Vidare finns ett garanterat belopp i den traditionella försäkringen som den utbetalade premiepensionen inte kan underskrida. De totala garanterade beloppen under förväntad återstående utbetalningstid motsvarar ungefär andelen räntebärande tillgångar av de totala tillgångarna i traditionell försäkring.

Förvalet AP7 Såfa är en fond som upp till 55 års ålder enbart består av aktier. Från 55 års ålder ökar andelen räntor successivt med stigande ålder till skillnad mot den traditionella försäkringen där andelen räntor är densamma oavsett ålder.

Pensionsmyndigheten har erfarenhet av att utformningen av valet mellan fondförsäkring eller traditionell försäkring vid ansökan om allmän pension har stor betydelse för den blivande pensionärens val. När utformningen av valet har ändrats har också andelen som väljer traditionell försäkring ändrats. Det kan vara en indikation på att sparare inte förstår vad valet innebär. Det kan också vara en indikation på att så kallad nudge, eller knuff, fungerar och påverkar människors pensionsval. I den utformning som gällde under 2010–2011 var valet mellan produkterna neutralt formulerat och man

³ Enligt 29 februari 2024

var tvungen att välja om man ville ha fondförsäkring eller traditionell försäkring. Det ledde till att cirka 50 procent valde fondförsäkring och 50 procent traditionell försäkring, det vill säga samma fördelning som skulle bli fallet vid ett slumpmässigt val med lika sannolikhet för båda alternativen. Både före och efter den perioden har valet i högre grad varit utformat med en knuff mot fondförsäkring. Med den utformningen har det varit en stabil andel på cirka 20 procent av dem som ansökt om att ta ut premiepension som har valt traditionell försäkring.

Om det är så att blivande pensionärer inte förstår vad valet mellan fondförsäkring och traditionell försäkring, eller att valet är påverkbart genom nudge/knuff, är det viktigt att förstå mer om spararens egentliga preferenser, särskilt eftersom ett val av traditionell försäkring inte kan återtå. För att få mer kunskap om spararnas upplevelse, och därmed bättre underlag för att överväga förändringar av informationsgivning och administrativa processer, har Pensionsmyndigheten genomfört en undersökning med hjälp av Demoskop.

Syftet med denna rapport är att redovisa de huvudsakliga resultaten från undersökningen. Den kan därmed bidra till en bättre bild av spararnas förutsättningar, förståelse och inställning till det val om att vara kvar i fondförsäkringen eller byta till traditionell försäkring som de ställs inför när de ska börja ta ut sin premiepension.

2. Undersökningen

I syfte att få mer kunskap om gruppen som väljer traditionell försäkring i premiepensionen gjorde Pensionsmyndigheten i samarbete med Demoskop under april 2023 inledande djupintervjuer med 20 personer som ansökt om att börja ta ut allmän pension och som då valt traditionell försäkring i premiepensionen. Syftet var att få en bild av varför de valt traditionell försäkring och ge underlag till en kvantitativ undersökning.

Djupintervjuerna visade att de som valt traditionell försäkring kännetecknas av att vilja riskminimera. När det gäller deras kunskaper och intresse i pensionsfrågor finns både de som anser sig ha goda kunskaper och intresse och de som anser sig ha mindre goda kunskaper och intresse.

Resultaten från djupintervjuerna är utgångspunkten för de frågor som ställdes i den kvantitativa undersökningen, till personer som ansökt om premiepension under våren/sommaren 2023.⁴ Ett postalt brev med en länk/QR-kod till en webbenkät skickades till 2 000 personer som hade valt traditionell försäkring och till 2 000 personer som hade valt att ha kvar fondförsäkring. Svarsfrekvensen blev 35 procent respektive 37 procent, det vill säga svar lämnades av 700 personer som valt traditionell försäkring och av 731 personer som valt att behålla fondförsäkring. Svaren lämnades under perioden 29 augusti – 17 september 2023. En svarsfrekvens på 35–37 procent är en normal svarsfrekvens på ett postalt utskick såsom detta enligt Demoskop. En validering av utfallet i undersökningen jämfört med populationen visar att utfallet stämmer väl överens med fördelningen i populationen avseende kön och ålder. Populationen i det här fallet avser de som ansökt om allmän pension och valt traditionell försäkring respektive fondförsäkring under den period som urvalet togs ut. En validering av utfallet avseende utbildningsnivåerna visar också att utfallet stämmer ganska väl överens med hur det ser ut i åldersgruppen. Det är en något mindre andel lågutbildade och en något större andel högutbildade bland dem som deltagit i undersökningen jämfört med hur statistiken ser ut för åldersgruppen i stort. Här är jämförelsen gjord med pensionärer i åldrarna 63 år och äldre enligt SCB:s statistik, eftersom Pensionsmyndigheten inte har några uppgifter på utbildningsnivå i sina databaser.

I likhet med andra undersökningar finns, som det förefaller, en högre svarsfrekvens för personer som uppger svenska som modersmål.

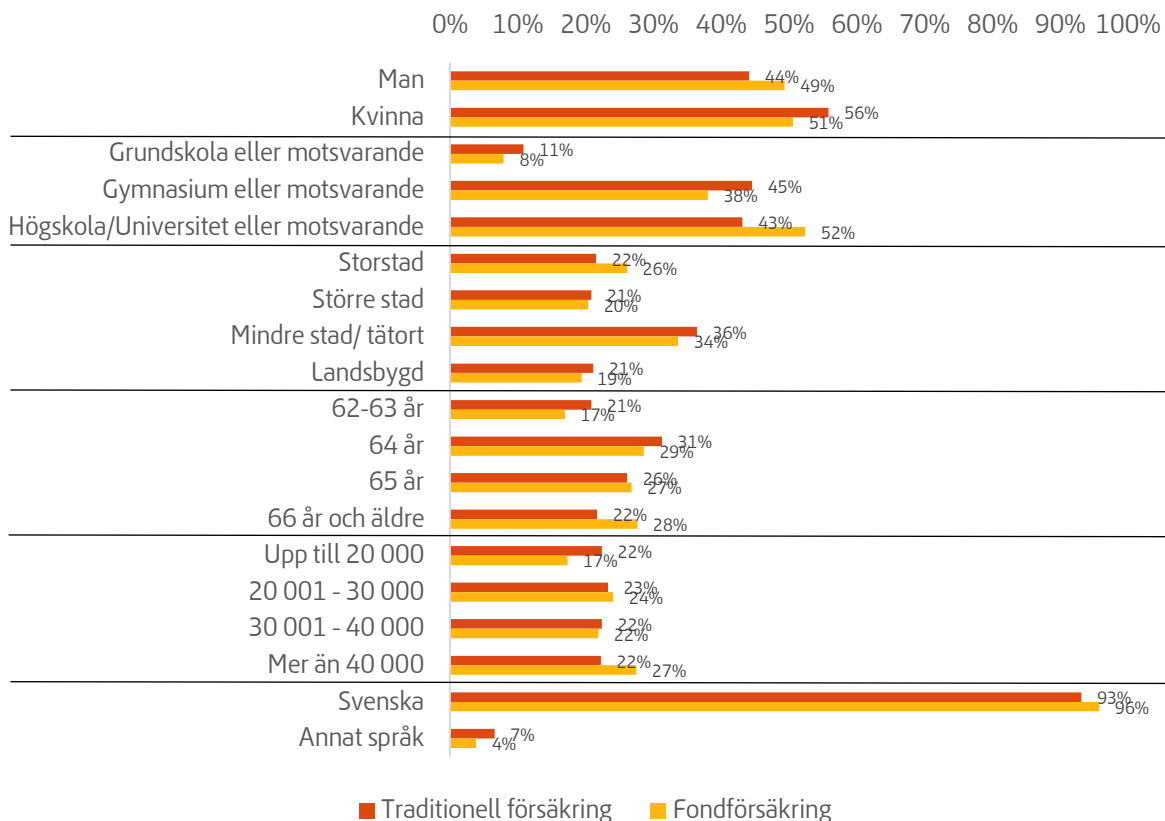
Ett syfte med undersökningen är att studera skillnaderna mellan dem som väljer fondförsäkring och dem som väljer traditionell försäkring för att se om, och i så fall hur, de skiljer sig åt. De skillnader som beskrivs i texten är signifikanta på 5-procentsnivå om inget annat anges.

⁴ Urvalet baserades på de som valt traditionell försäkring vid ansökan om uttag från den 24 maj till den 31 juli 2023 respektive de som valt fond från den 1 juli till den 31 juli 2023.

3. Vilka väljer vad?

Av figur 2 framgår att skillnader i demografiska variabler i relativt liten utsträckning förklarar varför man väljer traditionell försäkring eller fondförsäkring. Det finns emellertid några skillnader som är signifikanta. De som valt traditionell försäkring är något överrepresenterade bland lågutbildade, låginkomsttagare, de som börjat ta ut sin premiepension innan 65 års ålder samt bland dem som har ett annat modersmål än svenska.

Figur 2 – Vad man väljer uppdelat på bakgrundsvariabler

4. Kunskap och attityd till pension

Förvalet i premiepensionen, AP7 Såfa, är utformat så att pensionssparare med låga finansiella kunskaper eller intresse av att välja inte ska ha anledning att förvänta sig en sämre premiepension än de med kunskap och intresse av att välja. De pensionssparare som inte agerar på Pensionsmyndighetens information om att hen har ett pensionskapital att placera får detta kapital placerat i AP7 Såfa.

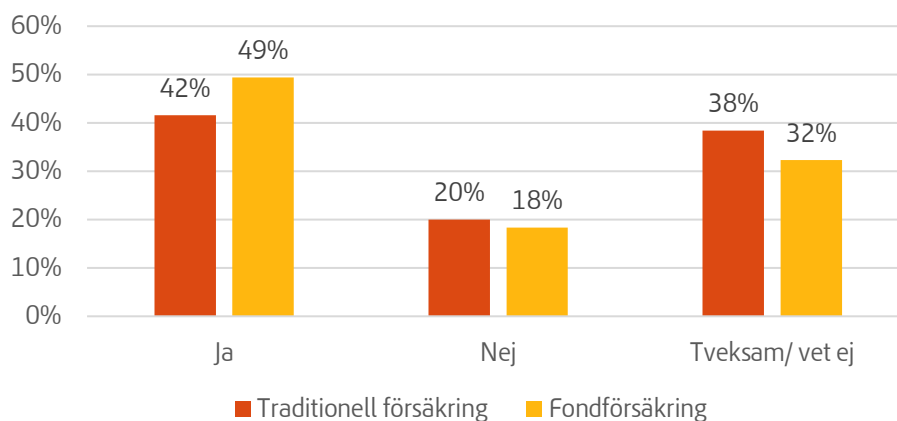
Den situationen förändras när premiepensionen ska tas ut och den försäkrade ställs inför valet mellan fortsatt fondförsäkring eller traditionell försäkring. I den valsituationen finns inget förval, den blivande pensionären måste välja mellan alternativen. Det behövs därför kunskaper eller åtminstone förståelse för vad fondförsäkring respektive traditionell försäkring innebär för att välja rationellt. Den blivande pensionärens val mellan traditionell försäkring och fondförsäkring, samt i det senare fallet valet av fonder, har stor betydelse för förväntad och faktisk utveckling och variation av dennes premiepension.

Om valet mellan traditionell försäkring och fondförsäkring ska präglas av de preferenser spararen har är det avgörande att spararen har kunskap om skillnaderna mellan traditionell försäkring och fondförsäkring, och också om hur respektive produkt stämmer med preferenserna.

Av figur 3 framgår att mellan 40 och 50 procent av dem som tagit ut pension anser sig ha tillräcklig information och stöd i pensionsfrågor. Det gäller då pensionsfrågor generellt, men det framgår att andelen som anser sig ha tillräcklig information och stöd är något mindre bland dem som valt traditionell försäkring. Ingen av dem som valt traditionell försäkring uppger i djupintervjuerna att de fått eller sett information om valet mellan traditionell försäkring och fondförsäkring innan de ansökte om att börja ta ut allmän pension.

Figur 3 – Knappt hälften anser sig ha tillräcklig information i pensionsfrågor

Fråga: Har du idag den information och stöd du behöver i pensionsfrågor?

De som valt traditionell försäkring tenderar att vara något mer osäkra på sina kunskaper i pensionsfrågor än vad de som valt fondförsäkring är. Av djupintervjuerna med dem som valt traditionell försäkring framkommer att även de med hög utbildning, hög inkomst och högt intresse och kunskap upplever att det är mycket man skulle behöva kunna om pensionen. De uttrycker också att de fått mycket information om sin pension under hela sparandetiden och att de är trötta på att sova i informationen. Det betyder att mer information inte nödvändigtvis innebär att den omsätts i mer kunskap om informationen är omfattande, svår att förstå och intresset är otillräckligt. Snarare torde det vara relevant information som det finns behov av.

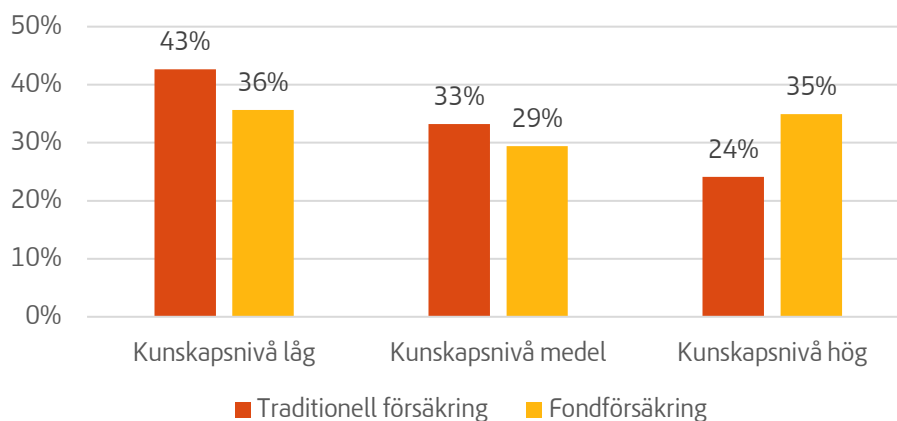
Av figur 4 framgår ett likartat men något starkare mönster jämfört med figur 3. Den självskattade kunskapen och intresset är högre bland dem som väljer fondförsäkring.

I djupintervjuerna bland personer som valt traditionell försäkring framkommer det bland de respondenter som hade något högre generell kunskap i pensionsfrågor att de har en viss uppfattning om vad som skiljer fondförsäkring från en traditionell försäkring på ett övergripande plan. Flera av dem uttrycker att i en fondförsäkring "ligger kapitalet i fonder likt det gjort hittills", men att när man väljer traditionell försäkring "förflyttas det till mer räntebaserade investeringar".

De i djupintervjuerna med lägre kunskapsnivå i pensionsfrågor saknar i stort sett konkret kunskap om skillnaden mellan fondförsäkring och traditionell försäkring, men resonerade sig under intervjun fram till att det sannolikt betyder att pengarna är "investerade på börsen" i en fondförsäkring, och att traditionell försäkring är "säkrare" att "de inte är investerade alls", utan "ligger hos Pensionsmyndigheten på ett konto".

Figur 4 – De som väljer traditionell försäkring anser sig ha lägre kunskap och intresse i pensionsfrågor än de som väljer fondförsäkring

Fråga: Resultatet är en sammanvägning av svar på flera frågor om hur personerna bedömer sina kunskaper och intresse av pensionsfrågor. De tre olika nivåerna är framtagna inom ramen för Pensionsmyndighetens vedertagna intresse- och kunskapssegmentering.

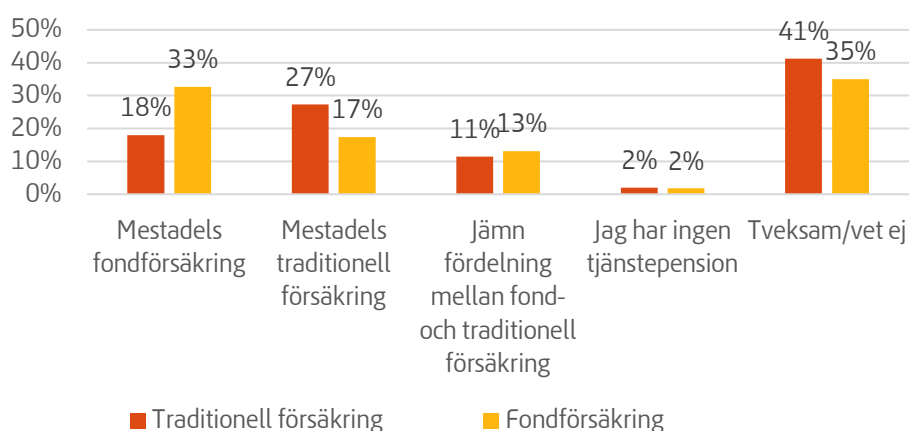

Även i tjänstepensionsavtalen finns möjlighet att välja mellan traditionell försäkring och fondförsäkring. Av figur 5 framgår att det finns en korrelation mellan vad man anger att man valt i premiepensionen respektive tjänstepensionen.

Observera dock att det är relativt stora andelar, framför allt bland dem som valt traditionell försäkring, som svarar att de inte vet vilket val de gjort inom tjänstepensionen. I djupintervjuerna bland dem som valt traditionell försäkring framkommer också att många inte kan skilja på fondförsäkring och traditionell försäkring i tjänstepensionen respektive i premiepensionen. Många blandar ihop premiepensionen med den valbara delen av tjänstepensionen.

Figur 5 – Viss korrelation med hur man gjort motsvarande val inom tjänstepensionen

Fråga: Har du fondförsäkring eller traditionell försäkring i ditt tjänstepensionssparande?

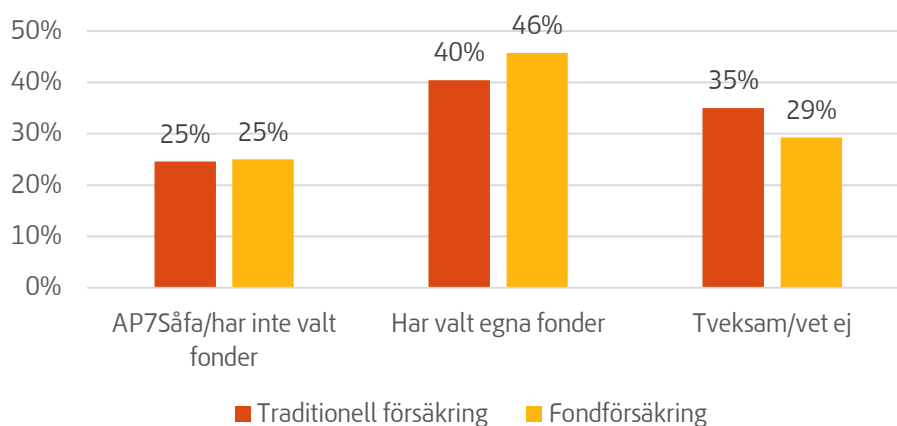

De som valt fondförsäkring vid ansökan om att börja ta ut premiepensionen har, som framgår av figur 6, också i större utsträckning gjort egna val av fonder under sparandetiden. Att de som väljer traditionell försäkring i högre grad är osäkra på vad de haft under sparandetiden ligger i linje med en självupplevd lägre grad av kunskap och intresse bland dem med traditionell försäkring.

De som svarat på undersökningen var med vid introduktionen av premiepensionssystemet år 2000. Det fördes då omfattande kampanjer för att få sparare att välja fonder, och det sattes mål att så många som möjligt skulle göra egna fondval. En majoritet gjorde egna val av fonder och en följd av det kan vara att även många med låg kunskap och lågt intresse gjorde egna fondval. Det är därför inte förvånande att relativt många inte minns vad de valde för mer än tjugo år sedan. Många av dem som valde då har varit passiva och stannat i sitt ursprungliga val.

Figur 6 – Både de som valt fondförsäkring och de som valt traditionell försäkring i premiepensionen har gjort egna val av fonder under sparandetiden

Fråga: Innan du började ta ut allmän pension, hade du då din premiepension i förvalet AP7Såfa eller hade du valt egna fonder?

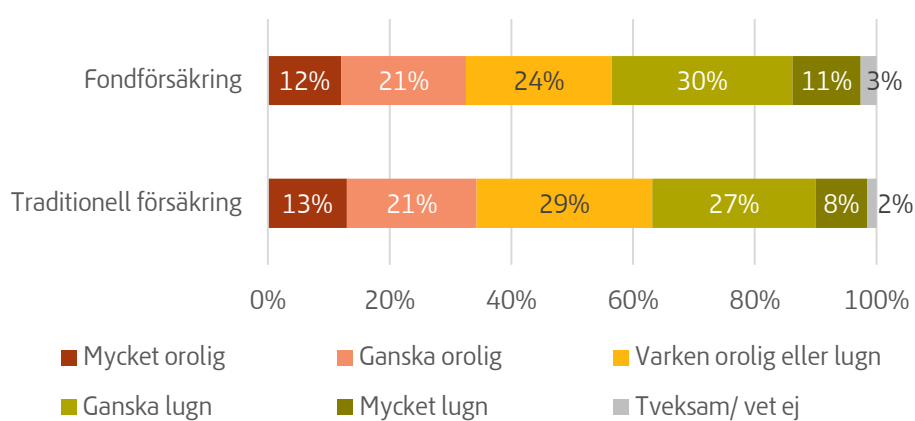

Den traditionella försäkringen syftar till och beskrivs ibland innebära mer stabila, eller trygga, pensionsutbetalningar än fondförsäkring. Det beror dock på hur man definierar *trygg*. Av Pensionsmyndighetens svar på regeringsuppdraget om mål för premiepensionssystemet *Utvärdering av mål för premiepensionssystemet (2023)* framgår att *låg volatilitet* i första hand uppnås genom förvalet och traditionell försäkring. Förutsägbara utbetalningar definierat som *låg andel sänkta pensioner* uppnås främst genom traditionell försäkring. *Alltmer förutsägbara och stabila pensioner* uppnås dock främst genom förvalet. Sannolikheten för en *högre pension* uppnås främst genom fonder på fondtorget eftersom årsomräkningarnas medelvärde är högre för denna grupp.

I djupintervjuerna framgår det att de som väljer traditionell försäkring förknippar ordet traditionell med trygghet. Av figur 7 framgår det också att det finns ett visst samband mellan val av försäkring och upplevelsen av oro eller lugn. Andelarna som är oroliga när de tänker på storleken på sin framtida pension är ungefär lika stora oavsett vilken försäkringsform de har valt, medan andelen som är lugna är något större för dem som har valt fondförsäkring. Om lugn eller oro inför den framtida pensionen beror på valet av sparform kan inte fastläsas i undersökningen. Andra faktorer kan ha betydelse för detta.

Figur 7 – De som väljer fondförsäkring känner sig lite mer lugna med sin pension

Fråga: Känner du dig idag, på det hela taget, lugn eller orolig när du tänker på storleken på din framtida pension?

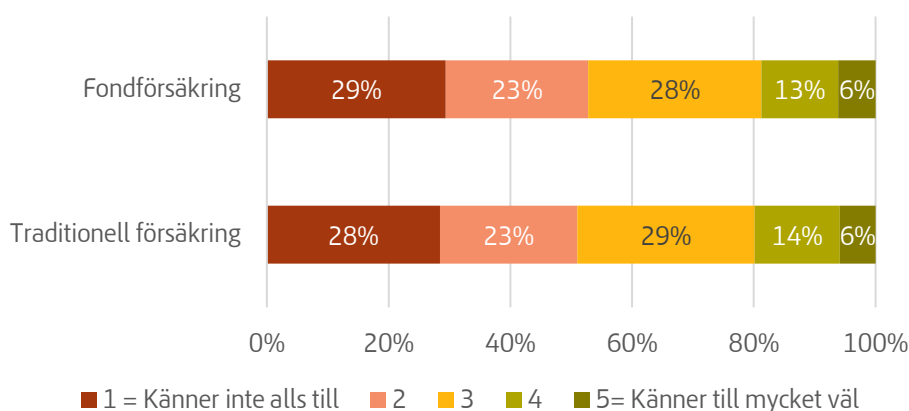

5. Valet mellan fondförsäkring och traditionell försäkring

De kunskapsfrågor som ställts i enkäten visar att det är en relativt liten andel som anser att de har goda kunskaper och att en tydlig majoritet har förhållandevis svaga kunskaper om vad en traditionell försäkring innebär, både bland dem som valt fondförsäkring och dem som valt traditionell försäkring (figur 8).

Figur 8 – Betydande okunskap om vad traditionell försäkring innebär

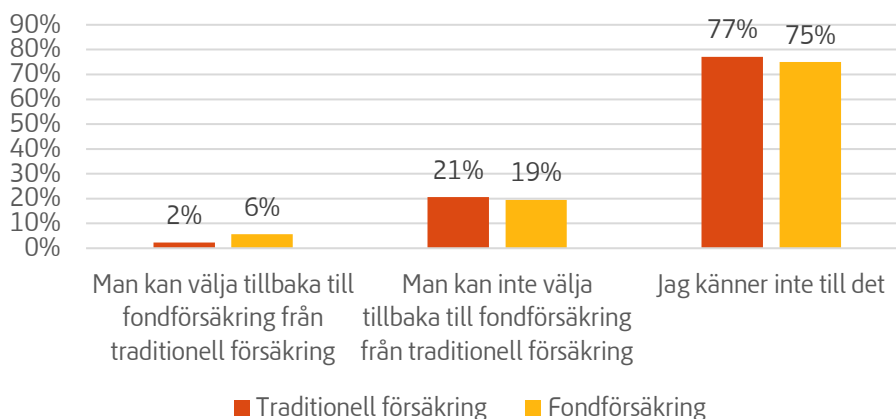
Fråga: Hur väl känner du till vad traditionell försäkring inom premiepensionen innebär?

Det är alltså endast 1 av 5 som anser att de har bra kunskaper om vad traditionell försäkring innebär.

Figur 9 – Stor okunskap om att det inte går att ångra ett val om traditionell försäkring

Fråga: Känner du till om man kan välja tillbaka till fondförsäkring när man valt traditionell försäkring?

En av fem (21 procent) som valt traditionell försäkring uppger att de vet om att de inte kan välja tillbaka till fondförsäkring från traditionell försäkring, fyra av fem känner inte till det (77 procent + 2 procent). Kunskapen i detta

avseende är således låg. Denna kunskapsbrist avspeglar sig dock inte tydligt i fråga om hur pensionsuttagsvalet som helhet upplevs.

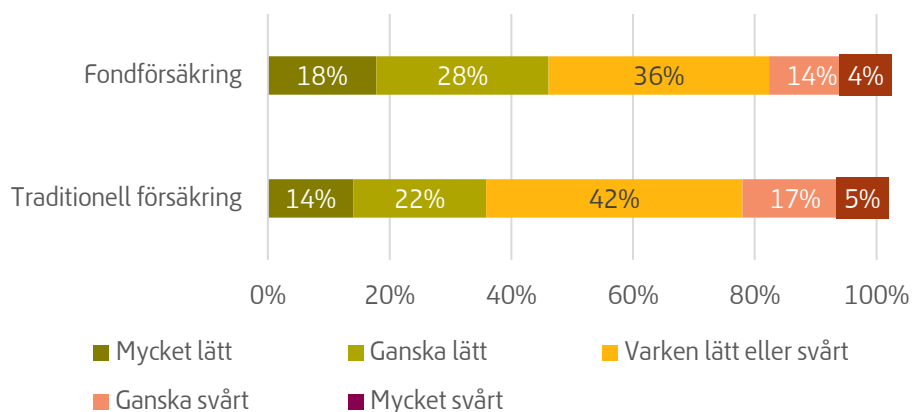
Av figur 10 framgår att det endast är 1 av 5 som uttryckligen anser att valet är svårt. Det framkommer i djupintervjuerna att när man väl kommit så långt att man "sitter med sin ansökan" bara vill få den klar, och att de flesta av de intervjuade inte ens minns att de fick frågan om de ville byta till traditionell försäkring.

Fler av de som valde att ha kvar fondförsäkring tyckte att det valet var mycket lätt eller ganska lätt, totalt 46 procent, jämfört med de som valde traditionell försäkring där motsvarande siffra var 36 procent. Det kan vara kopplat till Pensionsmyndighetens utformning av valet vid ansökan, något som underlättar valet att ha kvar sin premiepension i fondförsäkring. Andelen som tyckte valet var mycket svårt eller ganska svårt är relativt lika: 18 procent för fondförsäkring och 22 procent för traditionell försäkring.

Många av dem som valde traditionell försäkring uppger i djupintervjuerna att de hade valt samma idag även om de inte förstår vad det innebär. Traditionell låter tryggt och upplevs som "standard". De vill "trygga sina pengar" nu när de blir pensionärer samt att de känner "trygghet" i att det är Pensionsmyndigheten som tar över ansvaret för förvaltningen. Det framkommer vidare att de accepterar att de därmed inte kan "få mer pengar (avkastning)" men viljan att inte förlora pengar är starkare.

Figur 10 – De som valde att vara kvar i fondförsäkring tyckte i högre grad att valet var lätt

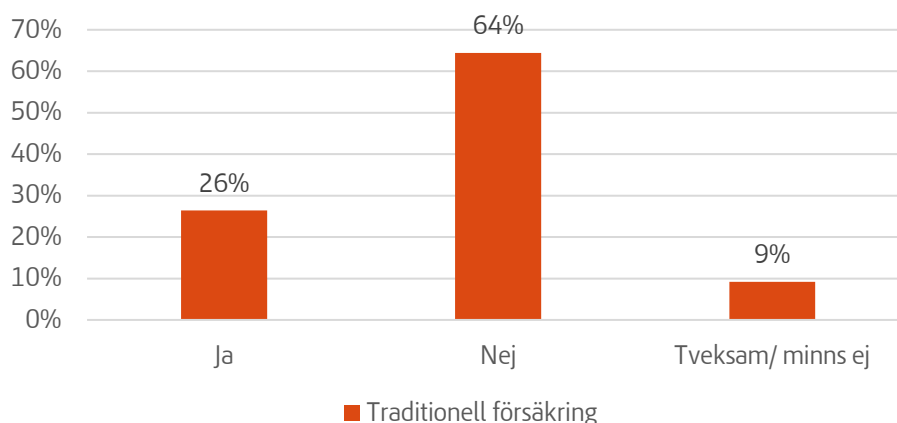
Fråga: Tyckte du det var lätt eller svårt att göra valet att låta premiepensionen ligga kvar i fondförsäkring eller flytta den till traditionell försäkring?

Bland de som valt traditionell försäkring uppger en fjärdedel att de fick råd från någon att välja traditionell försäkring (figur 11).

Figur 11 – En av fyra fick rådet att välja traditionell försäkring

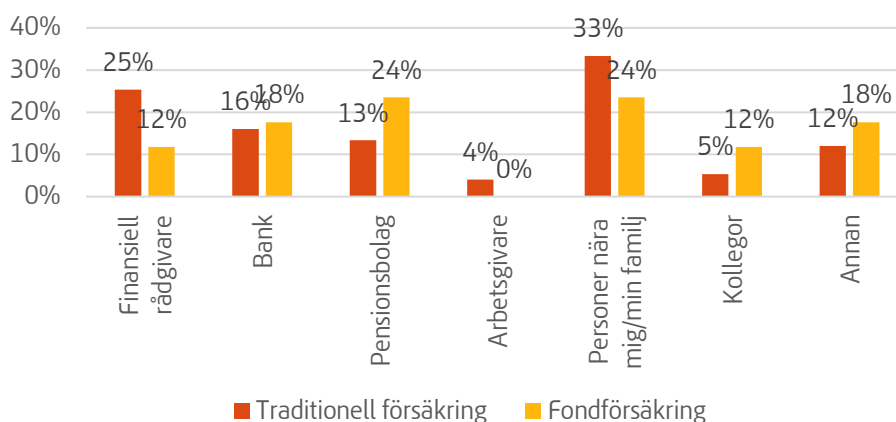
Fråga: Var det någon som gav rådet att välja traditionell försäkring i premiepensionen?

Av den fjärdedel som valt traditionell försäkring efter rådgivning uppger hälften, det vill säga var åttonde av de som valt traditionell försäkring, att de fått rådet från en finansiell aktör (figur 12).

Figur 12 – Drygt hälften fick rådet att välja traditionell försäkring av någon finansiell aktör

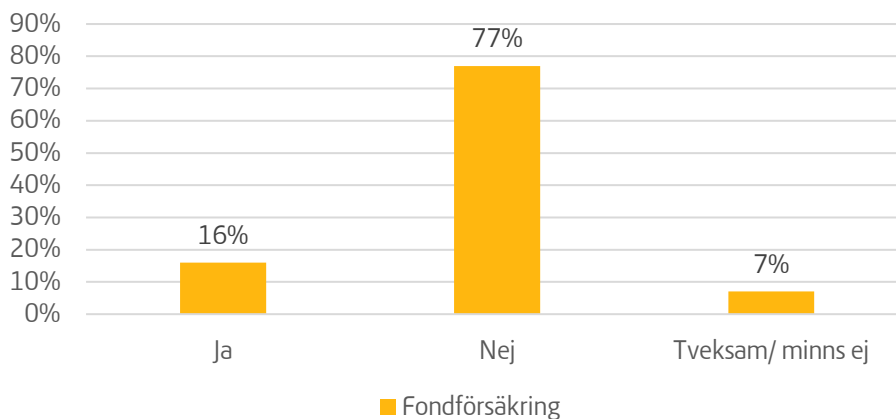
Fråga: Vem gav dig rådet att välja traditionell försäkring i premiepensionen?

Bland dem som inte valt traditionell försäkring, utan istället haft kvar fondförsäkring är det färre, var sjätte, som uppger att de gjort valet efter att ha fått det rådet från någon (figur 13). Av de som fått rådet att välja fondförsäkring var det hälften som fått rådet av en finansiell aktör vilket motsvarar var tolfte av de som valt fondförsäkring (figur 14).

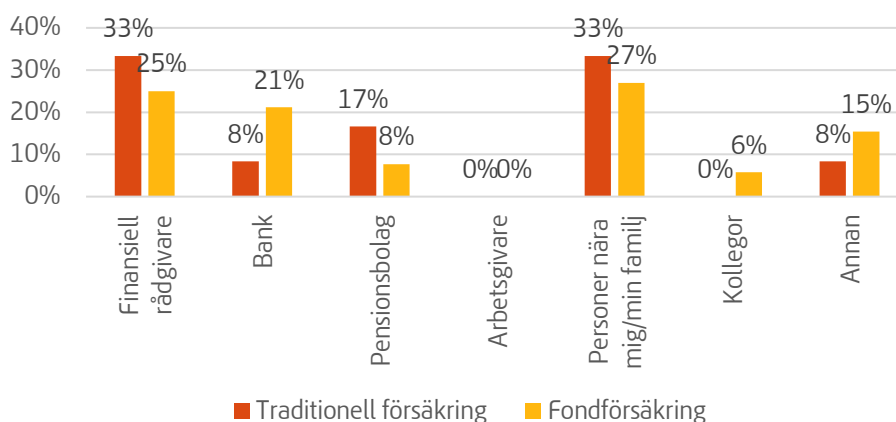
Figur 13 – En av sex fick rådet att ligga kvar i fondförsäkring

Fråga: Var det någon som gav rådet att ligga kvar i fondförsäkring i premiepensionen?

Figur 14 – Drygt hälften fick rådet att välja fondförsäkring av någon finansiell aktör

Fråga: Vem gav dig rådet att ligga kvar i fondförsäkring i premiepensionen?

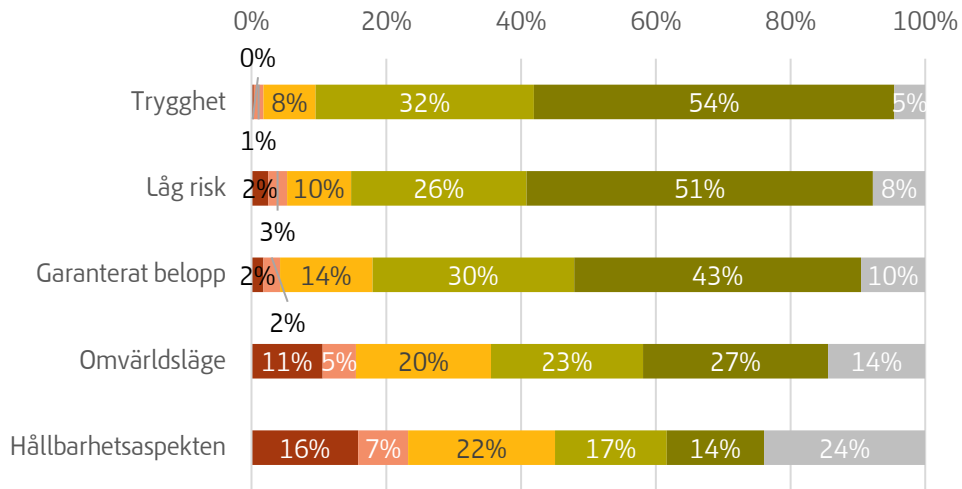

Av AMF:s flyttrapport framgår att flyttar från AMF framför allt går via valcentraler från traditionell försäkring till fondförsäkring och de största volymerna från förvalsbolagen till de stora bankerna. Av de cirka 70 procent som är medvetna om att de flyttat är det 35 procent som anger att de gjort valet själva medan resten fått råd från någon finansiell aktör eller rådgivare (ca 51 procent) eller annan närstående (ca 13 procent). 41 procent flyttar till en annan sparform än vad de uttrycker att de önskar, 39 procent uppger att de föredrar en traditionell försäkring trots att flytten gick till en fondförsäkring.

I ansökan om allmän pension beskrivs inte den traditionella försäkringen i termer av trygghet eller risk utan enbart att Pensionsmyndigheten tar över förvaltningen och att den har ett garanterat belopp. Att förvaltningen tas över av Pensionsmyndigheten, ordet traditionell och att det innebär ett garanterat belopp upplevs enligt djupintervjuerna av många som att det handlar om trygghet och låg risk, vilket de flesta också anger som motiven för sitt val av traditionell försäkring i den kvantitativa undersökningen (figur 15).

Figur 15 – Trygghet, låg risk och garanterat belopp är de starkaste drivkrafterna till att välja traditionell försäkring

Fråga: I vilken utsträckning påverkade följande ditt beslut att välja traditionell försäkring?

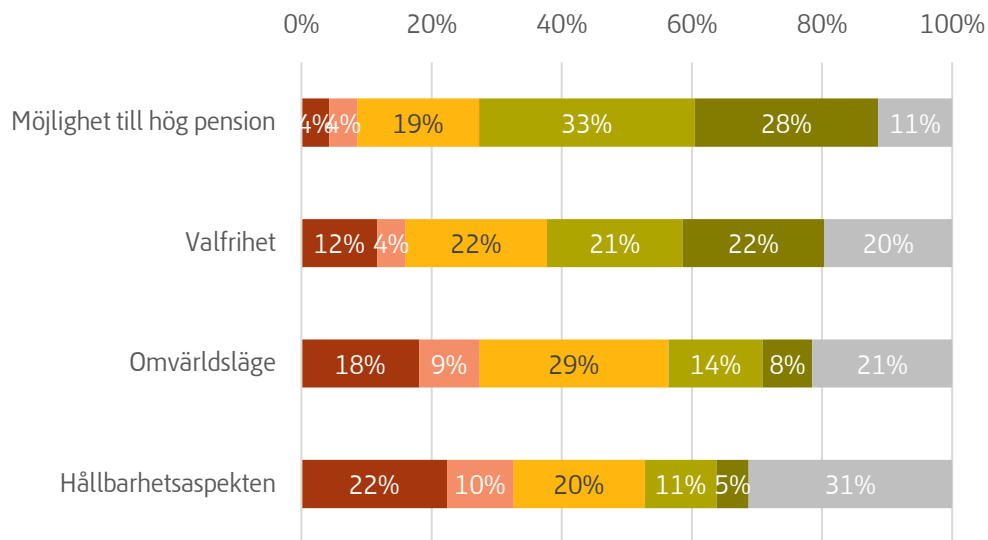

■ 1 = Inte alls ■ 2 ■ 3 ■ 4 ■ 5 = I mycket stor utsträckning ■ Ingenting jag reflekterade över

Bland dem som valt att vara kvar i fondförsäkring är de dominerande skälen för valet istället möjligheten till hög avkastning och valfriheten (figur 16).

Figur 16 – Möjligheten till hög pension och valfrihet är de starkaste drivkrafterna till att välja fondförsäkring

Fråga: I vilken utsträckning påverkade följande ditt beslut att ligga kvar i fondförsäkring i premiepensionen?

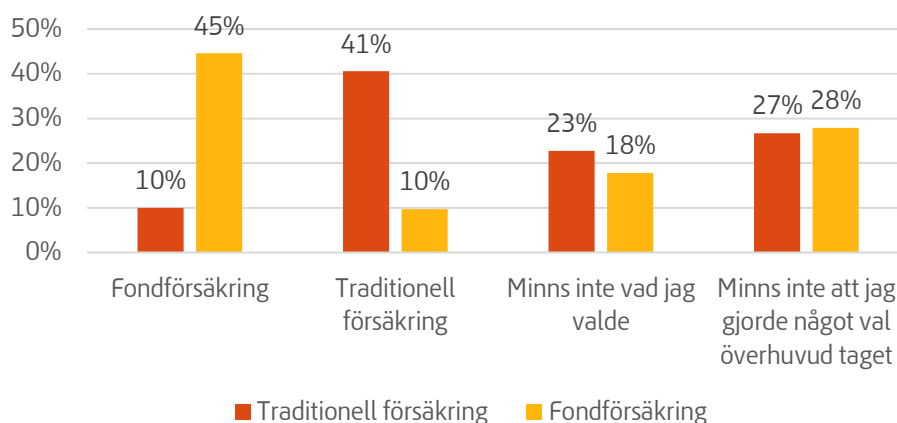

■ 1 = Inte alls ■ 2 ■ 3 ■ 4 ■ 5 = I mycket stor utsträckning ■ Ingenting jag reflekterade över

Att relativt många av dem som ansöker om allmän pension tycker valet mellan traditionell försäkring och fondförsäkring är lätt samtidigt som många inte upplever att de har kunskap om vad traditionell försäkring innebär kan indikera att tillfälligheter och känsla präglar vilket val man gör. Om det är så kan det också leda till att det är svårare att i efterhand minnas vad man valde. Figur 17 visar att 50 procent av de som valt traditionell försäkring inte minns, och 41 procent minns, vad de faktiskt valde eller att de gjort ett val överhuvudtaget. 10 procent minns fel. Motsvarande siffra för fondförsäkring, de som inte minns, är 46 procent. Om man lägger till de som uppgett fel produkt i förhållande till vad de valt är det fler som inte minns eller inte vet vad de valt, än som minns och korrekt uppger vad de valt. De svarta staplarna är andelen individer som svarade rätt på vad de faktiskt hade valt.

Figur 17 – De flesta minns inte vad de valt

Fråga: När du ansökte om att ta ut allmän pension, valde du då att låta din premiepension ligga kvar i fondförsäkring eller att flytta den till traditionell försäkring?

6. Slutsatser och myndighetens fortsatta arbete

Lagstiftarens huvudsakliga skäl⁵ för att införa en möjlighet att vid premiepensionsuttaget eller senare byta från fondförsäkring till traditionell försäkring var att erbjuda en utbetalningsprodukt med typiskt sett mer stabila utbetalningar än fortsatt fondförsäkring. Den traditionella försäkringen beskrivs, varken i ansökan om allmän pension eller i andra beskrivningar av produkten, i termer av trygghet, men av djupintervjuerna framgår att det är vanligt att man kopplar produkten, ordet traditionell och att det är ett garanterat belopp, med en känsla av trygghet och lägre risk. Även den kvantitativa undersökningen visar att trygghet och låg risk är de starkaste drivkrafterna till att välja traditionell försäkring. De som valt att behålla fondförsäkring motiverar istället sitt val i högre grad med möjlighet att välja fonder och möjlighet till högre pension.

Samtidigt är det tydligt i undersökningen att många av spararna inte gör ett informerat och medvetet val mellan traditionell försäkring fondförsäkring. På frågan om spararna valt traditionell försäkring eller fondförsäkring svarar sex av tio antingen fel, minns inte vad de har valt, eller minns inte att de valt överhuvudtaget.

Dessa resultat ligger i linje med slutsatserna i Inspektionen för socialförsäkringen (ISF) rapport *Att ta ansvar för sin pension* (2023:12). Inspektionen konstaterar i rapporten att pensionssystemet bygger på tanken att människor genom egna val ska ta ansvar för sin pension men att det i praktiken är svårt för människor att göra medvetna, rationella pensionsval till följd av otillräckliga kunskaper om pensionssystemet och bristfällig finansiell förmåga. ISF konstaterar mot den bakgrunden att "...de antaganden om människors kunskap, förmåga och beteende som låg till grund för dagens pensionssystem inte är fullt realistiska".

Pensionsmyndighetens försäkringsverksamhet för premiepensionssystemet ska se till att pensionsspararna får tillgång till den information de behöver för att ta till vara sin rätt i premiepensionssystemet.

Även om skälen till att välja traditionell försäkring eller fondförsäkring är rimliga, i och med att sparare som väljer traditionell försäkring hänvisar till trygghet och låg risk, medan sparare som väljer fondförsäkring hänvisar till högre avkastning, framgår det alltså i undersökningen att spararna i stor utsträckning inte gör informerade val och att myndigheten inte fullt ut har tillsett att spararna fått tillgång till sådan information som de har rätt till. Resultaten i undersökningen indikerar att spararna behöver mer stöd i sina pensionsval.

⁵ SOU 1997:131, s.80, prop. 1997/98:151, s. 426.

Pensionsmyndigheten har utifrån resultaten från undersökningen genomfört mindre förändringar av informationen om försäkringsformerna i ansökan av allmän pension. Vikten av informationen och betydelsen av utformningen av valet mellan traditionell försäkring och fondförsäkring aktualiseras även genom Pensionsmyndighetens vidare arbete med utvecklingen av valarkitekturen inom premiepensionen. Resultaten från undersökningen kommer att bli ett viktigt underlag i det arbetet.

Oavsett hur en sådan information och val utformas så aktualiserar resultatet från undersökningen frågan om det är information om produkter och valet av försäkringsform eller konstruktionen av valsituationen och, eller lagens utformning som är avgörande för att individen hamnar i rätt i sin försäkring, utifrån riskpreferens.

Referenser

AMF, Flyttrapport 2023 – Hur sker flyttar inom kollektivavtalad tjänstepension? 2023

www.pensionsmyndigheten.se

